

Mektup Aşkları'nda İntikam

Revenge in "Mektup Aşkları"

Elmas Şahin*

Özet:

İntikam duygusu gerçek yaşam kadar kurgu dünyasında da karşımıza çıkar. İntikam hırsı, hem intikam alanı hem de intikam alınanı olumsuz yönde etkiler. Leylâ Erbil Mektup Aşkları'nda kadın ve erkek kahramanlarını ihanet ve intikamla karşı karşıya getirir. İhanete uğrayan kadın kendine kısıtlı bir yer ayıran toplumdaki alrı, bazen de intikamını almak için erkeklerin taktiklerini kullanır. Bu çalışmada Leylâ Erbil'in kaleminde Mektup Aşkları kadınlarının; neden ve kimlerden intikam almaya çalıştıkları, intikam planları içerisinde kazandıkları ve kaybettikleri, yazar olarak kadına yönelik feminist eleştirinin merceği altında değerlendiriliyor.

Anahtar Kelimeler: İntikam, İhanet, Feminist, Leylâ Erbil, Mektup Aşkları.

Abstract:

Revenge is as much a theme in literature as it is in real life. Revenge effects both the avenger and the avenged. Leylâ Erbil's novel Mektup Aşkları confronts men and women in the context of betrayal and revenge. Women who feel betrayed take their revenge, sometimes from society who has allocated an infringed role to women, and sometimes women adopt the tactics of men when taking revenge. This study examines the women characters of Leylâ Erbil's novel Mektup Aşkları, it probes the questions of why and from whom women take revenge and what they gain and lose in the process.

Keywords: Revenge, Betrayal, Feminist, Leylâ Erbil, Mektup Aşkları.

* Yrd. Doç. Dr. Elmas Şahin, Çağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mersin.
elmassahin@yahoo.com

*Mektup Aşkları*¹ Leylâ Erbil'in üçüncü romanıdır. Her ne kadar adı "mektup aşkları" olsa da bilinen tanıtık mektuplardan ve âşıklardan oldukça farklıdır Erbil'in mektupları ve de âşıkları. Bu romanda, samimi, saf, duygulu, yürekleri ısıtan mektuplara rastlamak imkânsızdır. Yazar, bizi çağına uygun olarak yapmacık, sahte, soğuk, tatsız, yavan mektuplarla karşı karşıya bırakır. Okuyucuyu tedirgin eder, huzursuz eder, diken üzerinde oturtur: gerek Ahmet'in mektupları, gerek İhsan'ın gerekse Sacide'nin ve diğerlerinin mektuplarıyla.

Tanzimat'tan bu yana batılılaşma adına yanlış batılılaşan çürümüş, kokuşmuş, ahlaksızlaşmış ikiyüzlü bir toplumun erkeğiyle kadınıyla geri dönülmesi zor uçurumlara sürüklenişine, cumhuriyet gençliğinin ayaklar altında ezilişine, lime lime parçalanışına tanık oluruz bu romanda. Öyle ki bu yok oluş, bu tükenişlik; *Mektup Aşkları*'nın yitik bireylerinden Sacide'nin kaleminde ironiyle karışık alaycı bir dille "çorak ülke"ye döner. Genç kızın, eserin sonlarında Jale'ye gönderdiği İngiliz şairi T. S. Eliot'ın *Çorak Ülke*'si (The Waste Land) (184), Jale'nin de Sacide ve diğerleri gibi simgesel bağlamda bitişini iki kelimedede özetleyiverir. İçlerinde en güçlüsü, en akıllısı, en mantıklısı, en yenilmezi, en dertsizi gibi görülen Jale'nin de hatalı bir evlilik nedeniyle aynı gayyaya düşüşüyle noktalanan romanda ihanetin, intikamın, ikiyüzlülüğün bedeli hiç de hafif olmaz.

Mektup Aşkları'nda Leylâ Erbil, karakterlerinin dünyasını bizlere mektuplarla açar. Bireylerin duygularını, düşüncelerini, hırslarını, ahlâksızlıklarını, tutkularını, sevinçlerini, acılarını, ıstıraplarını, çıkmazlarını, intikamlarını, iç dünyalarındaki fırtınaları ve tüm kirli çamaşırları da yine mektuplar sayesinde keşfetmemizi sağlar. Yazılan mektupların hemen hepsi Jale'ye gönderilir. Eserin başkahramanı olan Jale, kız ve erkek arkadaşlarının ilgi odağı olur. Kimisi aşkını anlatır, kimisi dertlerini paylaşır kimisi de yaşam felsefelerinden bahsederler ona. Roman da yer alan toplam seksen yedi mektuptan- Jale'nin Sacide'ye yazdığı romanın sonundaki iki mektup hariç- tüm mektuplar Jale içindir. Jale'ye hitaben yazılan mektuplardan otuz biri Ahmet'e aittir; İhsan, Zeki, Sacide ve Ferhunde'nin on ikişer; Reha'nın beş ve Zeki'nin babasının ise bir mektubu bulunur. Özellikle Ahmet "saf aşkı" yalanlarla, yapmacık sahte aşk sözleriyle kirleterek Jale'nin gönlünü çalar ve evliliğinin hemen akabinde de foyası meydana çıkar. Hem Jale ile flört döneminde hem de evlendikten

¹ Leylâ Erbil, *Mektup Aşkları*, Kanat Kitap, 2007. Kitabın 1. baskısı 1988'te yapılmıştır.

sonra aynı aşk mektuplarını bir başkasına da yazan Ahmet ihanetinin bedelini karısının “intikam”ıyla ağır öder.

Kolay kolay hata yapmayan, tuzaklara düşmeyen, zorlukların üstesinden gelebilen, yenilmez güçlü bir kişiliği olan Jale, tıpkı Sacide ve Ferhunde gibi hiç beklemediği bir anda ayaklar altında çiğnenir. “Kendi yatağında başka bir kadınla birlikte olan, ona aşk mektupları yazan kocasından intikamı büyük olur”² Jale’nin. Ahmet’in aşk dolu sözlerine kanıp evlenme teklifini kabul eden genç kadın, genç kızlık onurunun bu şekilde ayaklar altına alınmasını hazmedemez. Cumhuriyet’in Sacide’ye yazdığı mektupta kocasına karşı olan hiddetinin büyüklüğünü soğukkanlılıkla ortaya koyar. “O gün İsmet’i ayarttım! Onu karşımda görür görmez kafamda şimşek gibi çaktı intikam planım.” (206)

Jale’nin intikamı erkeğinin yaptığı her şeyi mubah görüp sineye çeken, aldatılan, dayak yiyen, horlanan, itilip kakılan savunmasız kadınlarınkinden oldukça farklıdır. Kocasının ihanetiyle yaralanan Jale, aynı ihaneti ve yarayı kocasına yaşatmadan rahat etmeyecek bir karakterdir. İçindeki öfkeyi daha fazla saklayamayacak ve dökecektir kin ve nefret adına her ne varsa tek tek. Anneannelerinin temel sorunlarından birisi olan erkeğin hükmetme gücüyle kadının üzerine kuma üstüne kuma getirmesi, cinselliğini alabildiğine özgür yaşaması ve kadının evin içine tıklıp birçok özgürlük ve olanaktan uzak tutulması feminist bir bilince sahip olan Jale için kabul edilmesi mümkün olmayan davranışlardır.

Jale’nin ya da Sacide’nin yaşam tarzları kabul edilse de edilmese de kadının cinsel özgürlüğü ve hakları adına giriştikleri mücadele göz ardı edilmemelidir. Silik ve zayıf bir yapıya sahip olan Ahmet, karşısında güçlü, akıllı, zeki ve çalışkan bir kadını görmeye tahammül edemez. Erkeklerle tanınan ayrıcalıklara kadınların da kavuşmasının ataerkil toplum tarafından pek de hoş karşılanmadığını bilen erkek, kadını pasif bir oyuncak gibi kullanamayacağını bilir ve kadının onuruna, kimliğine, kişiliğine, yüreğine, duygularına saldırarak onu ezmeye çalışır, ancak kadının kendisini koruyabileceği bir “özne” konumuna gelmiş olduğunu unuttur. Jale’yi aldatmanın cezasını da böylece terk edilerek öder.

Jale, kocasını sadece terk edip gitmeyecek, ona unutamayacağı bir de ders verecektir, bu ders kendi kadınlığını ayaklar altına almış olsa da hayata geçirilecektir. Böylece, feminist

² Elmas Şahin, *Leylâ Erbil'in Eserlerine Feminist Bir Yaklaşım*, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum 2009, s. 162.

düşüncenin penceresinden bakıldığında kadın ve erkek iki cins cinsel açıdan eşit, hak ve özgürlükler açısından da aynı seviyeye getirilmiş olacaktır.

Jale, kocasından alacağı intikamı uzaklarda aramaz. Hemen yanı başında kocasının arkadaşları arasından seçer. Aldatılışını aldatarak ödeme konusunda genç kadının seçtiği kişinin tanıdık biri olmasının yanında nişanlı oluşu da dikkat çekicidir. Jale'nin intikamına destek olan İsmet, yaptığı şeyin nişanlısına ihanet olacağını aklına bile getirmez. İsmet'in aldatma konusunda bu kadar meyilli hareket edişini Jale, "Zavallı çok da iyi bir insan; nişanlısını seviyormuş ama ziyan yok diyor, daha evlenmemişler ya!" (206) diyerek eleştirir. Kocasından aldatılan kadın; "daha evlenmemişler" sözüyle İsmet'in de kendisiyle yatarak nişanlısını aldatışını ironik bir dille hicveder. Cinsel dürtüler, günübürlük ilişkiler sevginin, sadakatin ve saygının yerine geçerek çiftler arasındaki sağlıklı birliktelikleri yok eder.

"Ahmet'le doğruluk yeminleri içtiğimiz evlilik yatağımızda, bana ihanet edene ihanetle yanıt vermek başka türlü bir zevk, bir doyum sağlıyor." (207) diyen Jale, kendi intikamına da kılıf bulur böylece, bu hareketiyle de başka kadınlarla haz uğruna birlikte olan erkekleri taklit etmiş olur. Erkek, kaçamak zevkleri tadacak da kadın tadamayacak mıdır? Kocasından başlatmıştır bunu, o da sürdürecektir işte bu şehvet oyununu. İntikam için kocasına aynı silahla doğrultur: "ihanet." Jale, başka bir yol ya da yöntem düşünmez, kocasının arkadaşı da hayır demez bu ihanet oyununa hem arkadaşını hem de nişanlısını aldatmak doğal bir iş olarak görülür. "İsmet'se şöyle avutuyor beni: "Ne de olsa ayrılacaksın, onun için ihanet etmiş sayılmazsın; karısı bile sayılmazsın artık, sen karısı olmayınca ben de, arkadaşına ihanet etmiş sayılmam!" Hâlâ ahlak kuralları içindeyiz ya, bu sırada ileride evleneceği kıza ihanet edip etmediğini hiç kurcalamıyoruz; o sayılmıyor!" (207) büyük bir eğretilimedir Jale'nin bu sözleri. Aldatmak bir kılıfa bürünerek dolaşır ortada namuslu tavırlarıyla.³

Gerçi Jale kocasından intikam almayı bu ihanetine göz yumsaydı, yarın bir başkası, sonra bir diğeri, bir gün bir öteki ile aldatılmayacağını kim garanti edebilirdi. Olanları sineye çekip, içten içten kendisini bitirmek yerine kocasından aldığı intikam ile kendisini avutmanın yanında kendisinden sessiz kalıp iffetli olmayı bekleyen toplumu da tek gözle bakmaması konusunda uyarılmış olur. Erkeğin yaptığını sorgulamayıp, yaptığını yanına koyan, ona sonsuz özgürlükle cesaret üstüne cesaret veren ataerkil topluma gözdağı verir. Feminist bir çıkış

³ Elmas Şahin, *age.*, s. 162.

yapan Jale'nin derdi "sadece kadın merkezli olmak, ya da birey olarak kendi kişiliğini; öznelliğini, gücünü kazanmak değildir; onun derdi özgürleşmiş kişisel bir hayat tarzına adapte olmanın yanında salt devrimci bir amaca tam bir yürekle kendisini adama meselesi de değildir, bir feminist olarak onun derdi her şeyden önce, her ne olursa olsun eril hâkimiyete meydan okumaktır. İntikam almak için çıktığı yolda zorlanmasa da, kadın olarak topluma kendisini kabul ettirmesi kolay olmayacaktır. Zira Sacide bunu başaramamış ve çareyi ülkeyi terk etmekte bulmuştur. Kaderine boyun eğen Ferhnde'nin aksine o, feminizmin ışığında kendi kaderini seçme hakkını topluma tanımaz, kanunların ve geleneklerin kendisine dayattığı baskıları kabullenmez ve bataklığa düşse de kimseye hesap vermeden düşe kalka yoluna devam eder.

Arkadaşları arasında yenilmezliğiyle, hırslı kişiliği ile tanınan Jale, kocasının ihanetiyle ilk yenilgisini de almış olur ve bunu kabullenmesi de mümkün olmaz. "Oysa onu dünyanın bütün erkekleriyle de aldatısam, ilk aldatışın ondan geldiğini, beni ihanete zorlayanın o olduğunu hiç unutmuyacağımdan, yenik olanın ben olduğumu, ölene kadar da bu ezikliğin içimden çıkmayacağını biliyorum." (207) Yenilgiye alışık olmayan genç kadın, her ne kadar kocasından intikam alsada kendisini yenik sayar ve bu yenilgiyi içine sindiremez. İntikamını alıp Ahmet'i terk ederek son sözü kendisi söylese de; Jale, karşı cins tarafından kandırılarak yenilgiye uğramıştır bir kere. Aldatılmıştır, kadınlığı ve onuruyla oynanmıştır, bunun sineye çekilmesi ya da telafi edilmesi ise imkânsızdır. Fakat değil ihanetleri, çok eşliliğe katlanan, horlanan, dayak yiyen, erkeğin her yaptığını mubah gören annelerinin yaptığını yapmaz Jale, erkeği kendi silahıyla vurur, ezdirmez kendisini. Feminist bir düşünceyle evliliğine son verme hakkını özgürcesine kullanır. Topluma aldırılmaz, toplumun kurallarını değil kendi kurallarını uygular. Toplum için değil, kendisi için yaşar ve eril sisteme kafa tutar.

Jale, feminist çıkışıyla erkeklerin "dünyanın her köşesinde, her zaman, kendilerini evrenin kralı hissetmekten duydukları büyük tadı"⁴ yarıda keser. Her fırsatta kadının kalbini çelmek için saf âşık rolü oynayan Ahmet, cinsel bir meta olarak gördüğü Jale'yi yanlış değerlendirerek hafife alır. Ancak Jale, tüm kadınların aynı olmadığını, erkeğin ihanetine ihanetle karşılık vererek kanıtlayacaktır.

⁴ Simone de Beauvoir, *Kadın "İkinci Cins" 1 Genç Kızlık Çağı*, çev. Bertan Onaran, Yedinci Basım, Cilt 1, Payel Yayınları, İstanbul 1993, s. 23.

“...erkeklerin fiziksel üstünlüğü yadsınamaz - bu elbette erkekler açısından soylu bir ayrıcalıktır! Ama doğanın kendilerine bahsettiği bu üstünlükle yetinmeyen erkek cinsi bizleri daha da aşağı bir konuma çekmeye çalışıyor, tek beklentileri bizlerden kısa bir süre için alımlı nesnelere yararlanmak.”⁵ Mektup Aşkları’nda Ahmet’in Jale’ye yaptığı da bundan farklı değildir. Evlilik geçici bir haz kurumu gibi görülür ve kadından geçici süreliğine yararlanır, sözde bağlılık yeminleri gizli yasak ilişkilerle bir çırpıda yerlere atılır.

Cismani arzunun ne kadar belirgin olduğunu Jale’nin evlenmeden önce İhsan’dan duyduğu kandırmaya yönelik, şehvet uyandırıcı, abartılı aşk sözcükleri tüm açıklığıyla ortaya koyar. “Sedefli baldırlarını, yay bacaklarını, ebruli kalçalarını, katmerli laleni, ortanca karnını, kasımpatı göğüslerini, afacan ellerini, yosunlu koltukaltlarını, ibrişim sağanaklı saçlarını, kadife dokumlu tenini, göklerden, sularından ve yerlerden çağıldayan gözlerini yaratan ve o habersiz ruhuna beni sokan Allahıma bin şükür!” (51)

İhsan, Jale’nin vücudunu kastederek; “onların hakkını vereceğim ve senden başkasını bana, benden başkasını sana haram bileceğim. Aşkımızı ikimiz için de ben koruyacağım. Benim sert göğsümün, esmer dudaklarımın, gece mavisi derimin, hoyrat ellerimin ve gazaplı erkekliğimin sahibi güzeller güzeli ben’im! Bu dünyada birbirimizden ölesiye zevkler alacağımızı, tohumumdan hazla çocuklar doğuracağını, onları birbirimizi sevdiğimiz kadar seveceğimizi, birbirimize ikiyüzlülük etmeyip ortak koşmayacağımızı müjdeleyen Allahıma bin şükür! Sen de et!” (51) der. Görüldüğü gibi bedensel hazdan başka bir şeyden bahsedilmez mektupta. Kadın baştan sona cinsel bir obje olarak tasvir edilir

Erkek, kadını cinsel bir haz makinesi olarak görünce birliktelikler de uzun sürmez. Hayânın, onurun, saygının, ahlâkın bozuk para gibi harcanması, her çiçekten farklı ballar alınması bireyleri uçuruma sürükler. Bedensel hazlar ön plana çıkınca tinsel zevkler öldürülünce, sevgi ya da aşk yalanlar üzerine kurulunca intikam amansızca ihanetin ardına düşüverir.

Fakültede hep yanı başında olan, ancak sevdiği kadına açılmakta geç kalan Reha, Ahmet’in gerçek yüzünü ve niyetini fark eden bir erkek olarak Jale’yi ne tür bir yazgının beklediği konusunda uyarır. “...ben o Ahmet’i iyi tanırım - bunlar ilk fırsatta - ellerine geçen ilk fırsatta - tekme indirirler adama - o da tam bizim karşımızda biri - bize kızgın - sevgi değil

⁵ Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerçekleştirilmesi*, çev. Deniz Hakyemez, 1. Baskı, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2007, s. 10.

Jaleciğim - onun duyguları bambaşka - söylemek istiyorum şimdi -inan - elde etmek derdi onun - bizim aramızdan birini bölüp almak - sevgiyi tanımıyor o - tanımadan da ölüp gidecek - seni elde ederek bir şeyleri yenecek sözüm ona güveni çoğalacak kendine - inan mutlu olamayacaksın onunla - Jaleciğim kendine kıyma ne olur..." (182)

Sacide'nin intikamının ise sınırı belli değildir. O düşmandır herkese, kendisini sefalete sürükleyen, yaralayan, aldatan, sömüren, kullanan, seven ya da sevmeyen, dost ya da düşmandan tüm insanlıktan alır intikamı: toplumdan, erkeklerden ve de kadınlardan. Onun intikamı; bazen kadınca, bazen erkekçe, bazen de feministçe olur.

Erkekleri tuzağa düşürmek için Sacide, güzelliğini, çekiciliğini ve kadınlığını kullanır. Zaten erkeklerin kadınlarda aradığı temel özelliklerin başında da güzellik gelince genç kadın için şehrin bütün erkeklerini peşinden koşturmak hiç de zor olmaz. Erkeklerle köşe kapmaca oyununda "Çok pis, kirli zevkler tatar." (48) "Her insani varlık gibi bağımsız, özgür olmak isteyen kadının, erkeklerin kendisini Başka, Öteki varlık olmaya zorladıkları bir dünyada"⁶ Sacide hem etrafına hem de kendisine hayli acımasız davranır. Ataerkil toplumu alaşağı etmek, kendisini köleleştirmek isteyenler karşısında özgürlüğünü doyasıya yaşamak adına; Sacide, kendi ülkesini kendisine dar edenlerden intikam almak uğruna, çoğu feminist gibi kadınlığının paçavra gibi yerlerde sürünmesine aldırılmaz. Jale'ye yazdığı bir mektupta Sacide erkekleri nasıl baştan çıkarttığını açık bir dille ifade eder: "Ben evli bir çift gördüğümde, acaba koca karısını kaç yıl sonra, kadın kocasını kaç yıl sonra aldatacak diye bakarım, biraz dayanıyorlarsa aralarına girer, iki saatte adamı alırım. Şimdiye kadar beni yalancı çıkaran bir kocaya rastlamadım" (134) sözleriyle Sacide, erkeklerin kadınlar konusundaki zaaflarının altını çizer. Zira Ahmet de bir başka kadın yüzünden Jale'yi aldatmış ve bunun sonucu olarak da aynı şekilde aldatılarak Jale'nin intikamına uğramıştır.

Güzel vücudunu cinsel bir meta olarak kullanan Sacide, önüne çıkan erkekle yatar ve nedenini kendisinin de bilmediği bedenini erkeklere çekinmeden sunar. "ama, erkeksiz kaldığımda boğulur gibi oluyorum. Yalnız kalamıyorum ben: Üzerimde bir erkeğin istekli gözleri olmadan gün sürmek ölüm gibi geliyor bana. Her sabah çarpıntıyla uyanır sorarım kendime: Bugün beni seven, isteyen var mıydı? Yoksa hemen fırlayıp birini bulmalıyım; delirmemek, kötülük yapmamak için tek yolum sevişmektir, insanlar beni sevmiyorsa, dışlamışlarsa beni, kafamda binlerce kötülük planı oluşuverir; intikama hazır beklerim; en cazip giysilerimi kuşanır dolaşırım sokaklarda.

⁶ Simone de Beauvoir, *Kadın "İkinci Cins" 1 Genç Kızlık Çağı*, çev. Bertan Onaran, Yedinci Basım, Cilt 1, Payel Yayınları, İstanbul 1993, s. 32.

Yüzlerce adam takılır ardıma, en güzelini, en yumuşağını, en zekisini, en aydınını, en zenginini seçmeye çalışırım, beni anlamaya ve sevmeye en uygun olanını.” (134)

Sacide erkeklerin kadınlar konusundaki zaaflarından faydalanarak hem kendisini tatmin eder hem de erkekleri. Toplumun katı kurallarını çiğnemenin yanında erkekleri kendi silahlarıyla vurmanın sevincini de yaşar. Ancak, toplumda çıkan dedikodular peşini bırakmaz. Erkeğin sahip olduğu tüm özgürlükleri kendisine uyarlayan Sacide, toplumun üzerine diktiği bakışlardan rahatsız olur. “Dostçuğum, burada bizim aradığımız, bizim kafadan insanlardan her iki cinsli grup içinde de ancak birkaç tane var gerisi bok. Dedikodu, dedikodu.” (12) Düzene başkaldıran bu kadına toplumun bakışı olumsuz olunca Sacide çareyi yurtdışına kaçmakta bulur. Cinselliğini doyasıya yaşamak, erkekler kadar hür olmak, kimseye hesap vermeksizin kadınlığını sınırsız yaşamak isteyen Sacide, ataerkil değerlere veryansın ederek ülkesini terk eder. “Ne yapayım elimde değil, kimi zaman öyle coşuyorum ki, dar geliyor bana dünya.” (6)

Sacide feminist söylemleriyle hem toplumu hem de erkekleri kıyasıya eleştirir: “Birlikte olduğum adamların çoğu şu bu bahaneyle dayağa geçiverirlerdi. Eğer benden daha sıkı yumruk yiyeceklerini bilselerdi, yaparlar mıydı? Asla değil mi? İşte, this is the question my dear friend! [Bütün mesele bu sevgili arkadaşım] Ve ben sosyalizme falan artık inanmıyorsam bunun sebebi de budur. Çünkü bu güçsüz adalelerimiz dünya durdukça böyle kalacağından hiçbir şey değişmeyecektir. Haksızlık doğuştan dostum: Kuvvetli ve zayıf karşı karşıya bırakılmış bir kere. Sosyalizm sadece erkeklere gelmeyeceğine, kadın ve erkek toplumuna gireceğine göre hani eşitlik? Erkek bizi dövme bile, sonunda sıkışırsa dövebileceğini bilen biri o, işte sorun bu kadar basit. Yaratılıştan eşit olmayan bir durum var ortada; yasalar, ahlak, anane neyi değiştirebilir ki!” (133)

Sacide, bu kızgınlığını, bu hiddetini, bu isyanını en yakın arkadaşlarından bir kadına, Ferhunde’ye bile fırlatıp atmaktan kaçınmaz. Çünkü feministler, kadının ikinci planda yer almasının bir diğer suçlusu olarak kadını görürler. Kadını aşağılayan, hor gören, küçülten, erkeğe kul köle eden, haklarını kısıtlayan, erkeğin en büyük yardımcıları, toplumun baş sözcüleri olan hemcinslerine de yöneltirler tüm silahlarını.

Ezilen, zavallı bir kadın rolünü oynayan Ferhunde, sevgilisini ayartarak dostluk adına da bir şey bırakmayan Sacide’nin sinsice başına ördüğü çorapları yazdığı mektupta Jale’ye anlatır. “Aslında beni üzen onların sevişmeleri değil dostum; beni aldatmaları çok tiksinti verici evet, ama çok da beklenmedik bir şey değil! Sacide kadar güzel ve ne diyeyim bizde olmayan bir

şeye sahip (cinsi cazibe diyebilirim) birinin, o üstün zekâsı ve teshir kabiliyetini düşünürsen, istediği her erkeği elde etmesi çok tabii. Fakat (peki neden en yakın arkadaşının sevgilisini çalışıyor?) benim şimdi en büyük acım, AŞK denilen şeyin mevcut olmadığını anlamam... Aşk dostum, severken ayrılırsan var olan bir şey olabilir ancak, bu da manasız bir hiç!” (88) Ancak Ferhunde Jale ve Sacide gibi intikam peşine düşmeyecek ve kaderine boyun eğerek, yaşlı bir adamın evlilik teklifini kabul edecektir.

Sacide, kadınların cinsel gereksinimlerinin toplum tarafından bastırılmaya çalışılmasına sert tepki gösterir ve erkeğe mubah olan her şeyin kendisine de mubah olması gerektiği düşüncesiyle kadın cinselliğinin yok sayılmasına akıl sır erdiremez. Bu durum da topluma öfke, kin ve intikam duygularıyla dolmasına neden olur. “Sevişmek, yatmak üzerine uzun uzun düşündüm Jaleciğim, aslında sevişmek nedir ki? İnsanın sevgi arayışı, sevgi alışverişi değil midir? Yalnızlık Allah’a vergi olduğuna göre bir başkasına muhtaçlığımızın sonucu değil midir? Bu güzel ve tabii olayı nasıl da dünyanın en tehlikeli, en sakıncalı işi haline getirmişler değil mi?” (132) “Erkeklik cinsel üstünlük olarak, kadınlık da cinsel itaatkârlık ⁷ olarak algılanınca “cinsiyeti için yapılan haksızlığı, cinsiyetinin ikinci planda olduğunu, erkeğin uysallığının içinde bir aslan yattığının farkında olan Sacide kendi payına düşeni, erkekleri bedeniyle cezp edip kullanarak eşitliği sağlamaya çalışır.”⁸ Bu eşitliği de, kendisini sırça bir fanusa kapatan ataerkil sistemden kendisini azat edip tüm yasakları delerek, toplumun vazgeçilmez değerlerini silip süpürerek, yok olma pahasına bir intikam olarak elde eder.

Ferhunde’nin kadına ve cinselliğe bakışı ise Sacide’ninkinden çok farklıdır. Şu halde kadınlık onuru, bir başkasının erkeğini baştan çıkarmayı hemcinsine, dolayısıyla kendisine karşı yapılan bir düşmanlık olarak addetmemeli mi? Yoksa kadın, karşısındaki cinste var olmayan o duyguyu varsayarak, âşık olma kelimesinin cazibesine kapılıyor ve bu kör vehmin arayışı içinde oyuncak mı oluyor? Yoksa kadın, daha önceden kendisine yapılan bir hakaretin hıncıyla bilerek, isteyerek mi erkeği sürüklüyor peşinden? Ve acaba ben de bu hınçla sevişen bir çifti ayırmayı, erkeği peşim sıra sürüklemeyi isteyecek miyim? Asla! Bu son derece zelillik olurdu, asla! Peki ama kadın o kör vehmin aldatmacasıyla mı geçirecek hayatını taa mahşere dek, ve bütün bir kadınlık kaderi bu vehmin ölü güllerden yapılmış gizli çelengiyle mi gömülmekte mezarına sessizce? O sırlarla bezenmiş mukadderat çelengiyle?..” (90)

⁷ Catharine MacKinnon, *Toward a Feminist Theory of State*, Harvard University Press, Cambridge, Mass 1989, s. 111

⁸ Elmas Şahin, *age.*, s. 191.

Görüldüğü gibi, kendisini sabah akşam zevk ve sefanın kollarına atmaktan çekinmeyen Sacide'nin tam tersine Ferhunde, ahlak, sadakat, dostluk gibi değerlere bağlı gözükür. Öte yandan günübürlük fantezilerle aşk ve sevginin kirletilişine de hayıflanır. “Medeni, kültürlü bir erkeğin cinsi cazibe önünde böylesine oyuncak oluşuna da ne yazık! O zaman medeniyete ne lüzum vardı; bırakılsaydı da herkes herkesle canı çektiği gibi çiftleşseydi ve ben de isteklerimi hayvani bir şekilde gidererek böyle aşağılanmasaydım!.. Ah tekrardan içine atıldığım itimatsızlığın o kapkara uçurumu, şüphenin zifiri hâkimiyeti, bu dünyaya sevilme ve sevmek ihtiyacıyla salıverilen ben; neden bu yalan hayal yıllardır kaplamıştı rüyalarımı? Nasıl oldu da bir kadınla bir erkek arasında temiz ve ebedi bir aşkın mevcut olduğuna inandık biz? Neden ve nasıl inandırıldık dostum? Peki ama, eğer aşk yoksa, benim içimde küçücük bir kızkenden beri var olan o duygu neydi? Onlar bile AŞK'ın var olduğunu ispata yetmez mi? Benim, senin ve bütün kadınların arzuladığı, beklediği şeyin, AŞK'ın var olmadığını değil, var olduğunu ispat etmiyor mu o duygular? Yoksa sadece bize, kadınlığa mahsus bir duygu mudur aşk?” (88) sözleriyle genç kız, Jale'ye içini döker.

Ferhunde'nin var olduğunu sandığı temiz “aşk” önce yanı başından, sonra da yakın arkadaşı Jale'nin evinden ihanete uğrayarak, boğazına kadar çamura batmış, kirlenmiş olarak çıkacaktır. Ahmet'in bin bir dil dökerek aşk yeminleriyle evlenmeye ikna ettiği Jale, sözde aşkın tuzağına düşecektir. Kısa süren aşk oyununda, kocasının aşığına yazdığı mektupları okuyunca Jale; kendisinin başına nasıl bir intikam çorabı örüldüğünü içi kin ve nefretle dolarak öğrenir. Kocasının ihanetinin kanıtı olan mektuplardan örnekler vererek, yalanlar ve ihanetlerle kirletilmiş olan evliliğinin geldiği noktayı kader arkadaşı Sacide'ye anlatır. “Onlarda benimle sevişirken ne kadar iğrendiğini yazıyor, yatmak zorunda kaldığım akşamlar (çok seyrekmiş bunlar!) onun üzerindeyken seni düşünüyorum, yoksa kollarımın arasında bir yılan tuttuğumu bilerek yaşamama imkân yok, sevgilim ne olur bu dertten beni kurtar, bana yardım et, büyük aşkımız gün ışığına çıksın diyor. Daha da beteri, ben henüz İstanbul'dan buraya gelmeden evi yerleştirdiği sırada, müstakbel gelinle yatağında sevişmiş olmaları! Seninle o yatakta seviştikten sonra ona büsbütün düşman kesildim dayanamıyorum, demez mi! Son mektubunda ise benimle yatamadığını, odasını ayırdığını, eğer bir şeyler yapamazsa kendini öldüreceğini yazmış.” (197)

Aldatıldığı gerçeğiyle yüz yüze kalan Jale her şeyi bırakıp gitmektense, kocasından intikamını acı bir şekilde almaya karar verir. İçinde kopan fırtınaları şöyle dile getirir: “Kendi kendime telkin yapıyorum; cezasız bırakıp kaçacak mısın o sefil varlığı, bu dadı arayan küçük

burjuva piçini rahat etsin diye bırakıp kaçacak mısın? Jale'sin sen! Kendine gel, koskoca bir devrimcisin (nereden devrimci olduğum belli değil ama bana öyle geliyor)! Şairsin sen! Koskoca bir şair (nereden şair olduğum da belli değil ama olmayı istiyorum)! Kim oluyor o, bir zibidi mimarın iki dudağının arasından çıkan sözle yerlere mi yıkılacaksın? Ezip geçecek mi seni? Onun sevgisine mi kaldın? Onun bu pis kirletici sevgisi mi kıymetli olan! Burada kal, kalk giyin, iyice düşün mücadele et, dersini ver ona, sakın kaçıp gitme..." (197-198)

Jale, kocası eve geldiğinde tüm gerçekleri kendisini aldatan, yuvasını yıkan bu adamın yüzüne çarpar. Fakat Ahmet, hatasını büyük bir dalkavuklukla örtbas ederek tüm suçu Jale'nin üzerine atar. Genç kadının kaleminden Ahmet'in kendisini haklı göstermeye çalışışı alaycı bir tarzda okuyucuya sunulur: "Yerlerde yuvarlanıp tepinmeye başladı koca adam (koca adam, lafin gelişi, kendisi sinirli yapılı, kemikli, kurudur), boş bulunmuş bir hata yapmış, her erkek yaparmış bunu, yapmayan erkek yokmuş ki! Bana bu kadar aşıkmiş da ben onu inim inim inletmişim, arkadaşlarımla Reha'yla, Sadi'yle, Orhan'la, Sevimle, hep alay edermişiz onunla, o da benden intikam almış işte." (200) Bu şekilde yüzleşir Jale kocasıyla, Ahmet'in yalanlar üstüne yalanlar söyleyip "Ne olmuş bir karı s.....k sanki dünya mı yıkıldı; senin yüzünden yaptım onu da; boş bıraktın beni, ilgilenmedin benimle, piyanomu da sevmedin..." Saatler geçiyor böyle, kulaklarım uğulduyor sesiyle: "Ne olur Kadri bey duymasın mahvolurum, bütün erkekler yapar, herkesin kocası neler yapıyor, senin yüzünden, oh olsun işte! Oh ya! oh ya! Beğenmez misin beni!.." (202) sözleriyle ihanetine kılıflar uydurması, Jale'yi daha da kızdırır ve adam, ihanetinin bedelini ağır öder.

Jale'yi intikama sürükleyen kocası Ahmet olurken; Sacide'yi intikama sürükleyen ataerkil toplum olur. ancak bu iki genç kadının intikamları bir birinden oldukça farklıdır. Jale, kocası tarafından aldatılmasa, onuruyla oynanılmasa, ikiyüzlü bir evliliğe itilme belki de intikam duygusunu yaşamayacak ve kılıçları kuşanmayacaktı. Oysa Sacide, Jale'nin düştüğü duruma düşmez. Onunkisi hak ve eşitlik adına mücadele edip, kıştırılmışlığın, dayatılmışlığın, kapatılmışlığın hesabını sormak ve tüm gelenek ve göreneklere, tüm toplumsal değerlere isyan etmektir. Cinsellik, özgürlük, para ve çıkar uğruna, masum günahkâr demeksizin, en yakın arkadaşlarından Ferhunde'nin sevgilisi Bekir'i bile baştan çıkarmayı marifet bilip arkadaşları arasındaki ipleri koparmakta sakınca görmez. Ancak Ferhunde, Jale gibi intikam almayı aklından bile geçirmeyerek, âşık olduğunu sandığı adamı unutmaya çalışıp, arkadaşıyla da irtibatını kesmekten yana tavır takınır. Yine Ferhunde, öncelikle kız arkadaşı tarafından aldatıldığı için olsa gerek kadınları erkeklerden daha kurnaz ve hilekâr olarak

tahayyül eder. Oysa kendisine âşık olduğunu söylediği adam, Sacide’yi görünce kendisini bir çırpıda unutmuş olsa bile erkeği yoldan çıkarmanın kadın olduğu fikri ağır basar Ferhunde’de. Tıpkı erkeklerin bakış açısıyla orantılı olarak kadın, “yuva yıkan” olarak görülür. Fakat ironik bir söylemle Adem ve Havva’ya göndermede bulunan Ferhunde, kadınların kurnazlığını Adem ve Havva’dan kalan bir miras mı diye de sorgulamadan edemez. “Acaba her şeye rağmen suç baştan çıkaran kadının mı? Erkek tek başına, sevgilisiz, kadınsız kimseyi aldatamayacağına göre suç gerçekten de Havva’nın mı? Yani hemcinslerine karşı erkekle işbirliği yapan kadının kancıklığından mı doğuyor ihanetin aslı? Fakat dostum, erkeksiz bir hayat yaşanmaya değmeyeceğine göre bu kör kuyunun dibi nerededir?” (90)

Her ne kadar Türk kültüründe, intikam, ihanet, ikiyüzlülük, hayâsızlık, ahlâksızlık gibi bireyin saygınlığına gölge düşüren kavramlar hoş karşılanmasa da; erkek kadından, kadın erkekten yahut da erkek erkekten, kadın kadından gün gelecek nefret edecek, gün gelecek hesap soracak, gün gelecek meydan okuyacaktır. Bazen uluorta, bazen gizli bazen de üstü kapalı bir biçimde hayatlar hayatları kovalayacak, kin, nefret, aşk aynı çatı altında yaşamı paylaşacaklardır. Yüzlere gülünüp arkadan kuyular kazılacak; gözlerin içine baka baka yalanlar söylenecek, cananın canıyla oynanıp mezarının üstünde horon tepilecektir. Aşk denilen sevda; intikam tohumlarıyla beslenecek, *Mektup Aşkları* gibi bala zehir katılıp yudum yudum içilecektir. İnsanoğlu var olduğu sürece de aşk sayısız kılıklara girerek içimizde yaşayacak, ihanete ve intikamın pençesinden kendisini kurtaramayacaktır.

Kaynaklar

Beauvoir, Simone de, *Kadın “İkinci Cins” 1 Genç Kızlık Çağı*, çev. Bertan Onaran, Yedinci

Basım, Cilt 1, Payel Yayınları, İstanbul 1993.

Erbil, Leylâ, *Mektup Aşkları*, Kanat Kitap, 2007.

MacKinnon, Catharine, *Toward a Feminist Theory of State*, Harvard University Press, Cambridge, Mass 1989.

Şahin, Elmas, *Leylâ Erbil’in Eserlerine Feminist Bir Yaklaşım*, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum, 2009.

Wollstonecraft, Mary, *Kadın Haklarının Gerçeklendirilmesi*, çev. Deniz Hakyemez, 1. Baskı, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2007.